

ХУЛОСАИ НИҲОИИ

Шурои диссертатсионии якдафъаина дар заминаи Шурои диссертатсионии 6D.KOA-059 назди Институту масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ҷиҳати ҷимояи диссертатсиҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм - доктори фалсафа (PhD)

Парвандаи аттестатсионии № _____

Қарори шӯрои диссертатсионӣ аз 16 ноябр соли 2023 суратчаласаи №4

Довталаби дараҷаи илмӣ Гулов Аҳлиддин Боймуродович 17 апрели соли 1989 дар ноҳияи Данғара вилояти Хатлон Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст.

Барои сазовор донистани Гулов Аҳлиддин Боймуродович, шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.02- Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҷифзи замин.

Диссертатсияи Гулов Аҳлиддин Боймуродович дар мавзӯи: «**Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии ҷавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон**», аз рӯи ихтисоси 06.01.02- Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҷифзи замин ба ҷимоя 07.09.2023 қабул карда шуд, суратчаласаи №3 Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 назди Институту масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон бо нишонаи 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯч. Бофанда 5/2 (фармоиши КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №108/ҳя аз 29.05.2023).

Унвонҷӯ Гулов Аҳлиддин Боймуродович, соли таваллудаш 17.04.1989, соли 2012 Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур бо ихтисоси «Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҷифзи замин (муҳандис мелеоратор)» хатм намудааст, ДТО №0120744.

Дар айни ҳол Гулов Аҳлиддин Боймуродович дар вазифаи омӯзгори калони кафедраи истифодабарии системаҳои гидромелиоративии факултети гидромелиоративии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур кор мекунад.

Диссертатсия дар кафедраи истифодабарии системаҳои гидромелиоративии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ:

- **Раҳматиллоев Раҳмонқул**, доктори илмҳои кишоварзӣ, профессори кафедраи истифодабарии системаҳои гидромелиоративии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур.

Муқарризони расмӣ:

- **Храбров Михаил Юрьевич**, доктори илмҳои техникӣ, ходими пешбари илмӣ шуъбаи мелиоратсияи замини Муассисаи давлатии

илмий бучавий федералии Институти Умумироссиягии илмӣ - таҳқиқотии гидротехника ва мелиоратсия ба номи А.Н. Костяков, ш. Москва;

- **Нурзода Назар Нур** доктор фалсафа (PhD), муовини директор оид ба илм, таълим ва тайёр кардани кадрҳои илмий Институти боғу тоқпарварӣ ва сабзавоткорӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ зикргардида ба диссертатсия тақризи мусбат додаанд.

Муассисаи пешбар: Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд дар ҳулосаи мусбат додашудаи муассиса (суратчаласаи №2 аз 27 сентябри соли 2023), ки аз тарафи раиси чаласа, д.и.к., дотсенти кафедраи агротехнология ва экологияи саноати Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд Рашидов Н.Ҷ, эксперт ва омодакунандаи лоиҳаи тақриз, номзади илмҳои техникӣ, омӯзгори калони кафедраи агротехнология ва экологияи саноати Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд ва котиби чаласа, кафедраи агротехнология ва экологияи саноати Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд Усмонова М.Я. ба имзо расидааст ва аз ҷониби директори Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд, н.и.т., дотсент Саидӣ Дилафрӯз Раббизода тасдиқ шудааст.

Диссертатсияи Гулов Аҳлиддин Боймуродович дар мавзӯи «**Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии чавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон**», кори илмӣ ба анҷом расонидашуда буда, он ба талаботҳои низомномаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021 с. тасдиқ шудааст, мувофиқат менамояд.

Диссертатсия ба бандҳои 1, 3, 4, 7 ва 24-и шиносномаи ихтисоси 06.01.02-Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин мувофиқ аст. Муаллифи рисола Гулов Аҳлиддин Боймуродович сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникӣ аз рӯйи ихтисоси 06.01.02-Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин мебошад.

Унвонҷӯ дорои 14 мақолаи нашршуда, аз ҷумла; 6 мақола дар нашриётҳои тақризшавандаи эътирофнамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ва 1 мақолаи яккамуаллифӣ нашр гардидааст.

Навгонии кори илмӣ:

- баҳодиҳии шароити табиӣ-иқлимӣ ва ноҳиябандии агроландшафти болооби ҳавзаи д. Кофарниҳон (БОҲДК) барои ҷойгир кардани боғҳо ва пешгӯии ҳосили онҳо;

- баҳодиҳии шароити гидрологии ташаккулёбии захираҳои обӣ ва баҳодиҳии сифати онҳо барои истифодаи обёрии қатрагӣ;
- таҳлили ҳисобҳои тавозуни об бо мақсади истифодаи гидроэкологии устувор ва истифодаи манбаъҳои захираҳои оби БОҲДК барои рушди обёрии заминҳо;
- муқаррар намудани эвапотранспиратсия, меъёри обёрӣ ва қоидаҳои истеъмоли оби боғи ҷавони интенсивӣ дар давраи нашъу намо ҳангоми обёрии қатрагӣ;
- муайян кардани расиш, рушд ва ҳосилнокии боғи интенсивии ҷавон ҳангоми обёрии қатрагӣ;
- дар асоси таҷрибаҳо коркарди технологияи истифодабарӣ, нигоҳдорӣ ва самаранокии иқтисодии системаи обёрии қатрагии боғ дар шароити БОҲДК.

Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар маҷаллаҳои зерин ба нашр расидаанд:

Мақолаҳо дар маҷаллаҳои, аз ҷониби ҚОА назди Президенти ҶТ тавсияшуда:

1. Гулов А.Б., Раҳматиллоев Р., Джамилов А. Результаты исследования равномерности распределения расхода при капельном орошении интенсивного сада в условиях Гиссарской долины// Теоретический и научно – практический журнал «Земледелец» Таджикского аграрного университета имени Шириншох Шотемур, 2019 г. №2 (82) С. 138 –142 ISSN 2074-5435

2. Гулов А.Б., Раҳматиллоев Р. Агрорландшафтное районирование Гиссарской долины, адаптированное для выращивания яблоневых садов// Известия Академии наук Республики Таджикистан, 2019 г. №4 (82) С. 138 –142 ISSN 2076-2569.

3. Гулов А.Б., Раҳматиллоев Р., Сатторов Ш. Дж. Гидрологические характеристики осадков в Гиссарской долине и их влияния на режимы орошения молодого интенсивного сада// Доклады Академии сельскохозяйственных наук Таджикистана, Душанбе – 2020 №5 (54) С. 143 – 150 ISSN 2218-1814

4. Гулов А.Б., Раҳматиллоев, Р., Сатторов Ш. Дж. Рост, развитие кроны и корневой системы интенсивного и обычного молодого сада при различных способах орошения// Теоретический и научно – практический журнал «Земледелец» Таджикского аграрного университета имени Шириншох Шотемур, 2020 г. №1 (57), С. 37 – 40 ISSN 2074-5435

5. Гулов А.Б., Раҳматиллоев Р. Нашъунамо, рушди шоху барг ва решаи дарахтони боғи ҷавони интенсивӣ ва муқаррарӣ бо усулҳои гуногуни обёрӣ// Маҷаллаи назариявӣ ва илмию истеҳсолии «Кишоварз»-и Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шохтемур Шохтемур, 2021с. № 4 (93), С. 151 – 155 ISSN2074-5435.

6. Гулов А.Б. Натиҷаҳои ҳисоббарории гидравликии андозаҳои лӯлаҳои обмонӣ дар системаи обёрии қатрагии боғи себи интенсивӣ// Маҷаллаи назариявӣ ва илмию истеҳсолии «Кишоварз»-и Донишгоҳи

Ба автореферати диссертатсия 5 тақризи мусбат ворид шуд:

1. Аз номзади илмҳои кишоварзӣ ходими калони илмии ВНИИГиМ н.и.к., Дедов Андрей Анатольевич. Тақризи мусбӣ мебошад, инчунин як эроди зеринро дорад:

- Стр. 17, табл. 4 из автореферата неясно как рассчитывались рекомендуемые поливные нормы ($m^3/га$) на 5 и 6 год использования сада. Показатели по первым четырём годам соответствуют экспериментальным данным (табл. 1, стр. 10). Желательно было бы указать методику расчёта или полученную зависимость.

2. Аз доктори илмҳои кишоварзӣ., академики Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон Президенти Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон Асозода Н.М. Тақризи мусбӣ мебошад, инчунин эродҳои зеринро дорад:

- Дар автореферат оид ба навҳои себи қитъаи таҷрибавӣ маълумот оварда нашудааст. Мумкин он дар диссертатсия бошад?

- Масъалаи эрозияи хок ҳангоми обёрии ҷуякӣ баҳо дода нашудааст. Оё имконияти пешгирии эрозияи ҳангоми обёрии ҷуякӣ дар заминҳои нишебиашон клон мавҷуд мебошад ва он чӣ тавр ҳал карда мешавад?

3. Аз доктори илмҳои кишоварзӣ., профессори Донишгоҳи таҳқиқотӣ-илмӣ “Институти муҳандисони обёрӣ ва кишоварсии шаҳри Тошканд” Матякубов Б.Ш., ва Каримов А.Х., н.и.т., досенти ҳамин Донишгоҳ. Тақризи мусбӣ мебошад, инчунин эродҳои зеринро дорад:

- Автореферат написан грамотно, читается легко, вместе с тем по тексту имеются отдельные грамматические ошибки.

- На странице 9 автореферата указано, что использована программа CROPWAT, но далее по тексту использованные данные и полученные результаты не приведены.

- Согласно рисунок 4, обеспеченность осадками при их 50% обеспеченности за вегетационный период составляет 150 мм. Однако в таблице 1 значение осадков значительно меньше.

- Желательно надо было бы представить более детальное обоснование статей водно-баланса, представленного в таблице 1.

4. Аз доктори илмҳои техникаӣ, профессор сарходими илмӣ “Институти Руссиягии таҳқиқотӣ-илмӣ проблемаҳои мелиоратсия” дар шаҳри Новочеркасск Балакай Георгий Трифионович. Тақризи мусбӣ мебошад, инчунин эродҳои зеринро дорад:

- Не понятно, почему густота деревьев при поливе КО и БП различаются: 2936 и 278 шт./га. Видимо изучили не только способы полива, но и весь технологический процесс возделывания с разными способами полива (в т.ч. ширина междурядий и нормы высадки деревьев соответствующие способам полива), тогда это методически верно.

- Имеются отпечатки в тексте, например в таблице 1 оросительная норма в 2014 года на контроле при БП должны была равняться 2028 м³/га, а напечатано 2366 м³/га.

5. **Аз доктори илмҳои техники, профессор ВКТУ им Д. Серикбаева, Қазоқистан Колпакова Валентина Павловна. Тақриз мусбӣ мебошад, инчунин эроди зеринро дар бар мегирад:**

- Так как автор проводит экономическое сравнение капельного орошения с бороздковым орошением, можно было привести схему бороздкового орошения на опытно-производственном участке интенсивного яблоневого сада.

Шӯрои диссертсионӣ қайд мекунад, ки натиҷаҳои мувофиқтарини ба даст овардаи унвонҷӯ чунинанд:

- **муайян карда шудааст**, ки БОҲДК бо системаи кӯҳии худ минтақаи ташаккули ҷараёни ҳавзаи дарёҳои Кофарниҳан ва Сурхондарё мебошад, ки 2,5 км³ захираҳои оби ин дарёҳо барои истифода дар водӣ пешбинӣ шудаанд. Сифати захираҳои оби дарёҳои БОҲДК ба категорияи яқум мансуб аст яъне обҳои тоза бо минералнокии 422-176 мг/л ва қиммати рН =7,5-8,3, ки барои обёрии қатрагӣ мувофиқанд.

- **маълум карда шуд**, ки тавозуни гидроэкологии истифодаи захираҳои об, ҳадди аксар коҳиш додани ҳаҷми оби партов, усули қатрагӣ ё сарфаи обёрии боғҳо, тоқзорҳо, пахта ва сабзавотро дар майдони тақрибан 30 ҳазор га истифода бурдан лозим аст ва дар оянда ин майдонро ба 60 ҳазор га ё 50% аз ҳамаи заминҳои обёрӣ мувофиқ васеъ кардан мумкин аст.

- **пешниҳод шуд**, ки ҳангоми ба нақша гирифтани ва ташкили обёрии қатрагии боғҳои интенсивӣ. Истифодаи коэффисиентҳои интенсивии боғҳо ҳангоми ба нақша гирифтани ва назорати истифодаи об.

Аҳамияти назариявии омӯзиш ба он асос меёбад, ки:

кори диссертсионӣ муайянсозии равандҳои ташаккули гидроэкологии шохобҳои БОҲДК вобаста ба сарчашмаи таъминоти онҳо аз захираҳои об. Тақсими агроландшафтии қисмати БОҲДК вобаста ба ноҳиябандии ҳарорати ҳаво, боришот, баландии ҷойгиршавии минтақаҳои агроландшафтӣ аз сатҳи баҳр, истифодабарии нури офтоб ва пешгуи ҳосилнокии боғи себ.

Аҳамияти амалии таҳқиқот. асосноккунии илмӣ ва амалии ташаккул ва истифодаи захираҳои об, бо назардошти таъминоти мувозинати гидроэкологӣ, инчунин таҳияи технологияи инноватсионии таъмини об, дар мисоли обёрии қатрагии боғҳо дар шароити БОҲДК пешниҳод шудааст.

Муқаррар карда шудааст, ки захираҳои оби БОҲДК барои истифодаи васеи обёрии қатрагӣ мувофиқанд. Барои нигоҳ доштани речаи табиӣ дарёҳо ва устувории гидроэкологии онҳо ҳисобҳои

тавозуни об бо назардошти афзоиши майдонҳои истифодаи обёрии қатрагӣ анҷом дода шуданд.

Дар натиҷа исбот карда шудааст, ки сарфаи об ҳангоми обёрии қатрагӣ дар муқоиса бо обёрии ҷўякҳо аз 1,44 то 2,49 баробар кам шуда, ҳосилнокии меваҳои себ то 2,25 маротиба меафзояд.

Мувофиқи натиҷаҳои таҳқиқот гидромодули даҳрӯза ва вобастагии эмпирикӣ барои муайян кардани оғози давраи обёрӣ, вобаста аз таъминоти боришот ба солҳои рушд (1-4 сол) ба даст оварда шуданд.

Технологияи таҳияшуда дар масоҳати 10 га-и боғи себи интенсивии "Ситабр Агро"-и шаҳри Ҳисор ҷорӣ карда шуд. Тавсияҳо оид ба натиҷаҳои таҳқиқот аз ҷониби институти лоиҳакашии Тоҷикгипроводхоз дар тартиб додани лоиҳаҳои обёрии қатрагии боғи интегнсивӣ дар митақои Сайёди ноҳияи Данғара истифода бурда шудаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар кафедраҳои истифодабарии системаҳои гидромелиоративӣ ва мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замини Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон дар дарсҳои назариявӣ ва амалии обёрии қатрагӣ аз соли 2018 истифода бурда мешаванд.

Саҳми шахсии муаллиф кор шахсан аз тарафи муаллиф иҷро гардида, аз интихоби мавзӯ, гузаронидани баррасии адабиёт ва самти таҳқиқот, муқаррар намудани мақсад, вазифаҳо ва усулҳои ҳалли онҳо иборат аст. Муаллиф баҳодиҳии шароити табиӣ, таҳқиқоти саҳроӣ, татлил ва коркарди маводҳо, муҳокимаи натиҷаҳои ба даст овардашуда, ба чоп тайёр кардани мааводҳо, тартиб додани хулосаҳои асосии кори диссертациониро анҷом додааст.

Муқаррарот, хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ дар кори диссертатсионӣ таҳияшуда асоснок мебошанд, мундариҷаи кори илмиро объективона инъикос мекунанд ва бо миқдори зиёди маълумотҳои таҷрибавӣ, натиҷаҳои тадқиқоти илмӣ, ки шахсан муаллиф ба даст овардааст ва таҳлили муфассал шудааст, мавҷуд мебошанд.

Дар ҷаласаи 16 ноябри соли 2023 Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 қарор қабул кард, ки ба Гулов Аҳлиддин Боймуродович унвони номзоди илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.02-Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин дода шавад.

Ҳангоми овоздиҳии пинҳонӣ, Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 аз рӯи шумораи шахсони 9, ки аз онҳо докторҳои илм 3, номзоди илм – 1 нафар ва доктори фалсафа (PhD) аз рӯи ихтисоси рисолаи дифоъшаванда 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин, ки дар воҳурӣ аз - шахсоне, ки аъзои Шӯро мебошанд, овоз доданд: "ҷонибдор" - 9, "зид" - нест, "бюллетенҳои беътибор" - нест.

Раиси Шӯрои диссертатсионӣ

Амирзода О.Х.

Котиби Шӯрои диссертатсионӣ

Қодиров А.С.

"16" ноябри соли 2023